

Türk Anayasa Tarihinde Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesini Sağlayan 2007 Anayasa Değişikliği Üzerine Bir İnceleme^(*)

An Analysis of the 2007 Constitutional Amendment Providing Popular Election of the President in Turkish Constitutional History

Prof. Dr. Bilal TUNÇ^(**)

Öz:

Türkiye’de 1924 Anayasası’ndan 2007 yılında yapılan Anayasa değişikliğine kadar Cumhurbaşkanları ya Meclisin kendi üyeleri arasında ya da Meclisin dışarıdan aday gösterdiği kişiler arasında seçilmekteydi. Söz konusu süreç, parlamenter rejimin de bir gereğiydi. Bu durum, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidarda olduğu 2007 yılına kadar devam etmiştir. Ancak 2007 yılında On Birinci Cumhurbaşkanının seçimi konusunda birtakım sorunlar yaşanmasından ötürü iktidar partisi milletvekilleri tarafından Anayasanın ilgili maddelerinde değişiklikler yapılması için çalışmalar başlatılmıştı. Söz konusu değişikliğin amacı, Türkiye’de Cumhurbaşkanının Meclis içinden seçilmesi geleneğine son verilerek halk tarafından seçilmesi sistemine geçilmesi olmuştur. “Türk Anayasa Tarihinde Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesini Sağlayan 2007 Anayasa Değişikliği Üzerine Bir Değerlendirme” adlı makalenin hazırlanmasındaki temel amaç, Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı seçim sisteminin neden değiştirilmek istendiği ve bunun için Anayasada ne gibi düzenlemeler yapıldığına dair hususları ortaya çıkarmak ve söz konusu hususlar üzerinde genel bir değerlendirme yapmaktır. Başta Resmi Gazete olmak üzere araştırma ve inceleme eserlerinden istifade edilerek oluşturulan bu makalede doküman analiz tekniği ile karşılaştırmalı tarihsel yöntem kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

1982 Anayasası, 2007 Anayasa Değişikliği, Halkoylaması, Cumhurbaşkanı, Türk Anayasa Tarihi.

^(*) Hakem denetiminden geçmiştir.

Makalenin geliş tarihi: 14.11.2025 - Makalenin kabul tarihi: 25.11.2025.

^(**) Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı, Öğretim Üyesi, Ağrı - Türkiye,
E-posta: btunc@agri.edu.tr,
Orcid: 0000-0001-5361-8494.

Abstract:

In Turkey, from the 1924 Constitution until the constitutional amendment made in 2007, presidents were elected either from among the members of the Assembly or from among candidates nominated by the Assembly from outside. This process was also a requirement of the parliamentary system. This situation continued until 2007, when the Justice and Development Party came to power. However, in 2007, due to certain problems encountered in the election of the Eleventh President, the Parliament initiated efforts to amend the relevant articles of the Constitution. The purpose of this amendment was to end the tradition of electing the President from within the Assembly and to transition to a system of election by the people. The main purpose of preparing the article titled "An Analysis of the 2007 Constitutional Amendment Providing Popular Election of the President in Turkish Constitutional History", is to reveal the reasons why the presidential election system in Turkey and to provide a general assessment of these issues. This article, which was created using research and study works, primarily the Official Gazette, employs document analysis techniques and comparative historical methods.

Keywords:

1982 Constitution, 2007 Constitutional Amendment, Referendum, President, History of the Turkish Constitution.

GİRİŞ

Devlet hukuk düzeninin bütününe meydana getiren kamu hukuku ve özel hukuk dallarından kamu hukuku dalının en başında yer alan anayasa hukuku, bir terim olarak ifade ettiği mana ile bir bilim dalı olarak zamanla bazı değişikliklere uğramaktadır¹. Anayasa hukukunun da en önemli bilgi kaynağı anayasalardır². Pekiyi, bu anayasa denilen şey nedir? Anayasalar, bir arada yaşamaya niyetli insanların birlikte yaşamlarını düzenleyen temel kuralları yazılı olarak belirleyen ve kişileri yöneticilere karşı koruyan en önemli huku-ki belgelerdir³.

Türk anayasacılık tarihinde toplamda beş anayasa bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla 1876, 1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarıdır⁴. Sırasıyla 1961 ve 1982 Anayasaları, darbe sonucu oluşturulmuştur⁵. Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut Anayasası, 1982 Anayasasıdır ve söz konusu Anayasa'da bugüne kadar çok sayıda değişiklik yapılmıştır⁶. Demokrasiye geçmek için çalışmalar yapan ülkeler için anayasalarda düzenlemeler yapmak son derece önemlidir.

¹ Hüseyin Nail Kubalı, *Anayasa Hukuku Dersleri*, Kutulmuş Matbaası, İstanbul, 1971, s. 1.

² Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, 17. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2025, s. 20.

³ Mümtaz Soysal, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1979, s. 10; Taha Parla, *Türkiye'de Anayasalar*, 5. Baskı, Metis Yayınevi, İstanbul, 2024, s. 9.

⁴ Bilal Tunç, 'Türk Anayasa Tarihinde 1961 Anayasası'nın Yeri ve Önemi', *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 17, Sayı: 67, Yıl: 2020, ss. 657-692, s. 657.

⁵ Resul Köse, Orsolya Falus ve Kristóf Czukur, "From the 1961 constitution to the present day social services in Türkiye", *Civil Szemle*, Special Issue: 7, 2023, s. 9.

⁶ Bilal Tunç, *Türk Anayasa Tarihi ve Anayasaların Nitelikleri*, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2023, s. 10.

Zira demokratik anayasa niteliğine sahip devletler, hükümetler karşısında temel hak ve hürriyetleri yüceltmektedir. Bunun sağlanabilmesi için de devlet gücünün dengelenmesi ve denetlenmesini sağlayacak sistemin yerleşik olması gerekmektedir. Zira özgürlükçü demokrasiler için devlet erklerinin frenlenmesi, olmazsa olmazdır. Bu nedenle söz konusu özelliklere tam olarak sahip olmadığı gerekçesiyle 1982 Anayasası'nın ilk hali, sıkça eleştirilmiştir. Bu nedenle de 1987'den beri 1982 Anayasasında sürekli olarak kapsamlı ve büyük değişiklikler yapılmaktadır⁷. Esasında dünyadaki genel değişimlerden dolayı bazen anayasalarda düzetmelerin yapılması gerekmektedir⁸. 2007'de 1982 Anayasası'nda yapılan değişiklikleri, bu bağlamda değerlendirmek gerekir

Kanadoğlu ve Duygun'a göre 1982 Anayasası'nda değişiklik yapılarak parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş bağlamında 2007 ile 2014 yılları arasında bir geçiş dönemi yaşanmıştır⁹. Bu bağlamda 2007 yılında yapılan değişiklikler son derece önemlidir. Zira 1982 Anayasası'nda 31 Mayıs 2007'de çok kapsamlı bir değişiklik yapılmış ve yapılan değişikliklerle 1924'ten 2007'ye kadar süregelen Cumhurbaşkanının parlamento içinden ya da parlamentonun dışarıdan aday gösterebildiği kişilerden seçilmesi sistemine son verilerek Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi sağlanmıştır. Zira Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekilleri, bundan sonraki süreçte Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda herhangi bir sorun ya da sıkıntı yaşanmaması adına böyle bir adım atmak istediklerini ifade etmişlerdi. İktidara göre cumhurun başı, bütün halk için son derece önemlidir ve bütün halkı temsil etmektedir. Böyle bir durumda da Cumhurbaşkanını Meclis değil; halk seçmeliydi. Yani burada araya herhangi bir temsil girmeden doğrudan doğruya halkın iradesi egemen olmalıydı. Bu konuda iktidar partisinin bir diğer gerekçesi de Cumhurbaşkanının Meclis tarafından seçildiği dönemde etkin olan vesayet süreciydi. Bu sebeplerden dolayı Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini isteyen ve bu konuda Anayasa değişikliği için uğraşan Adalet ve Kalkınma Partisi, 2007'den itibaren ciddi bir uğraş içerisinde olmuştur. Bunun sonucu olarak da 21 Ekim 2007 tarihli referandum neticesinde Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi sağlanmıştır¹⁰. Bu Referandum

⁷ Bilal Tunç / Sefa Yıldırım, 'An Analysis of the Amendments to the Constitution of the Republic of Turkey in 2004 within the Framework of the European Union Acquis', *Contemporary Readings in Law and Social Justice*, Cilt 17, Sayı: 1, Yıl: 2025, ss. 595-609.

⁸ Orsolya Falus, 'About a Result of Globalization in Hungarian Fundamental Law', In: András, István; Rajcsányi-Molnár, Mónika (szerk.) *East West Cohesion III: Strategical study volumes Subotica*, Szerbia: Cikos Stampa (2019) 332 p. pp. 20-26.

⁹ Osman Korkut Kanadoğlu / Ahmet Mert Duygun, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, 4. Baskı, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2025, s. 300-301.

¹⁰ Abdullah Menek, '367 Garabeti ve 2007 Referandumu', *Şehir ve İrfan Dergisi*, Sayı: 4, Yıl: 2007, ss. 118-127, s. 121.

ile halkın önüne aşağıda sıralanan maddelerden oluşan çok önemli bir Anayasa değişikliği paketi sunulmuş ve söz konusu değişiklik, halk tarafından da kabul edilmiştir.

Yukarıda yapılan açıklama bağlamında 31 Mayıs 2007 tarihinde 1982 Anayasası'nda yapılan değişiklikler sonucu mevcut olan 77, 79, 96, 101 ve 102. maddeler değiştirilmiş ve bunlara ilave olarak da geçici 18 ve 19. maddeler Anayasaya dâhil edilmiştir. 31 Mayıs 2007 tarihli Anayasa değişikliği süreci TBMM'de onaylandıktan sonra 16 Ekim 2007'de Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Daha sonra da 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan halk oylaması neticesinde yaklaşık olarak %69 oy oranıyla kabul edilmiştir. Halk oylamasının kesin sonuçlarının 31 Ekim 2007'de Resmi Gazetede yayınlanmasıyla birlikte Anayasa değişikliği yürürlüğe girmiş oluyordu¹¹. Burada dikkat çeken asıl şey, referandumda halkın çok yüksek bir oy oranıyla Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini kabul etmiş olmasıdır. Zira bu sonuçlara göre referanduma katılan her yüz kişiden 69'u, evet oyu vererek Meclisin Anayasa değişikliği teklifini onaylamış olmaktadır.

Bu çalışmada 1982 Anayasası'nda 2007'de yapılan değişikliklerin demokrasi açısından ne gibi sonuçlar doğurduğu hususu üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulmaya çalışılmıştır. Zira Türkiye'de 2007'de yapılan halk oylaması neticesinde Cumhurbaşkanının halk tarafından seçiliyor olmasının, demokrasi açısından olumlu sonuçlar getirdiği düşünülmektedir. Konuyla ilgili birçok telif eserden ve Resmi Gazetenin verilerinden istifade edilerek oluşturulan bu makaleyle, Anayasa değişiklikleri konusunda çalışan bilim insanlarına katkı sunulması hedeflenmektedir.

I. 1982 ANAYASASI'NDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİN DEMOKRASİ AÇISINDAN ANALİZ EDİLMESİ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olan 1982 Anayasası'nda 1987'den 2017'ye kadar çok büyük değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle Anayasadaki 13 ve 14. Değişiklikler, çalışma konumuz olan 2007 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Yukarıda da izah olunduğu üzere 31 Mayıs 2007 tarihinde 1982 Anayasası'nda yapılan değişiklikler sonucu mevcut olan 77, 79, 96, 101 ve 102. maddeler değiştirilmiş ve bunlara ilave olarak da geçici 18 ve 19. maddeler Anayasaya dâhil edilmiştir. Bu değişiklikler haricinde milletvekili genel seçimlerinin beş yıl yerine dört yılda bir yapılması sağlanmış ve Yüksek Seçim Kurulu'nun mevcut durumdaki görevlerinin ve yetkilerinin kapsamına Cumhurbaşkanının nasıl seçileceğine dair usul ve esaslar da eklenmiştir.

¹¹ Kemal Gözler, 'Halkoylamasıyla Kabul Edilen Anayasa Değişikliği Kanunlarının Resmi Gazetede Yayınlanması Sorunu', Yasama Dergisi, Sayı: 7, Yıl: 2007, ss. 5-17, s. 9.

Anayasa Mahkemesi 27 Kasım 2007 tarih ve E. 2007/99, K. 2007/86 sayılı kararında şöyle demektedir: “*Anayasa Mahkemesinin Anayasa değişikliklerini şekil bakımından denetleme yetkisi, Anayasanın 148. maddesinin 2. fıkrasında referanduma sunulan-sunulmayan ve yürürlüğe giren-girmeyen yönünden herhangi bir ayrıma tabi tutulamaz*”¹². Nitekim Anayasa Mahkemesi halkoyuna sunulduğundan dolayı henüz yürürlüğe girmediği halde, istem üzerine 5678 sayılı Anayasa Değişiklikleri Hakkında Kanununun Anayasaya uygunluğunu denetlemiştir. Yani 2007 Anayasa değişikliği, çok açık bir biçimde Anayasa Mahkemesi’nin denetimine tabi tutulmuştur.

Aşağıda da ayrıntılı bir biçimde izah edileceği üzere 2007 değişiklikleri kapsamında TBMM’de yapılacak olan bütün seçimler dâhil olmak üzere Meclisin bütün iş ve işlemlerinde üye tamsayısının 1/3’üne tekabül eden 184 ile toplanması kararlaştırılmıştır. Ancak Anayasada yapılan en önemli değişiklik, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini temin eden düzenlemedir. Zira 2007 Anayasa değişikliği sonucunda Cumhurbaşkanının sadece bir defa ve yedi yıllığına Meclis tarafından seçilme şartı kaldırılmış ve bunun yerine beş artı beş olarak adlandırılan sistemle halk tarafından seçilmesi sistemine gidilmiştir¹³.

Özbudun’a göre “Anayasada 2007 yılında yapılan değişiklikte Cumhurbaşkanının, parlamento değil, halk tarafından seçilmesinin kabul edilmesi, hükümet sistemini bir ölçüde yarı-başkanlık sistemine yaklaştırmıştır. Şüphesiz, halk tarafından seçilme, Cumhurbaşkanlığı makamının demokratik meşruluğunu, dolayısıyla siyasal ağırlığını arttırmaktadır. Ancak bu değişiklikle sistemin tam bir yarı-başkanlık sistemine dönüştüğü söylenemez”¹⁴. Çünkü bu değişiklikte Cumhurbaşkanının yetkileri herhangi bir şekilde genişletilmiş değildir. Sadece, yürütmenin iki-başlılığı daha belirgin hal almıştır.

A. Seçim Süresinin Beş Yıldan Dört Yıla Düşürülmesi

Bilir’e göre, bir ülkenin sahip olduğu rejimin demokratik niteliklere sahip olup olmadığını gösteren bazı kıstaslar bulunmaktadır. Bunların başında her bir kişinin sadece bir oy kullanma hakkına sahip olduğu “genel oy hakkı” ile katılacağı ve oy kullanacağı seçimler marifetiyle iktidar kuvvetinin halkta olması ve en az iki olmak şartıyla iki büyük siyasi partinin, belirli dönemler

¹² Kemal Gözler, Halkoylamasına Sunulan Anayasa Değişikliği Kanunlarında Halkoylamasından Önce Değişiklik Yapılabilir Mi? <https://www.anayasa.gen.tr/halkoylamasından-once.htm> (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

¹³ Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 26564.

¹⁴ Ergun Özbudun, Türkiye’nin Parlamenter Sistem Tecrübesi, Ankara Enstitüsü, Ankara, 2022, s. 15. <https://www.ankaraenstitusu.org/turkiyenin-parlamenter-sistem-tecrubesi/> (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

halinde yapılan hukuka uygun seçimlerde hem aday listelerini hem de parti programlarını referandumla halkın onayına sunması gelmektedir. Ancak bunun sağlanması için seçim, tek başına yeterli bir süreç değildir. Seçimin yapılmasına ilave olarak seçim ortamının güvenilir ve hukuka uygun olması da, temel hak ve hürriyetler açısından son derece önemlidir¹⁵. Dolayısıyla da yapılan Anayasa değişikliğiyle Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin de, bu şekilde yapılması ve halkın aktif olduğu güvenilir bir seçim ortamında yapılması hedeflenmiştir.

1876 Kanun-i Esasi'den beri yasama organına sahip olan Türkiye'de Meclis, çeşitli dönemlerden ve değişikliklerden geçerek bugünkü yapısına kavuşmuştur. Bu dönemde her ne kadar 1876 Anayasası'nda olmasa dahi, 1921 ve 1924 Anayasalarının her ikisinde de Meclisin sürekliliği anlayışı kabul edilmiştir. 1921 ve 1924 Anayasalarındaki bu ilke, hem 1961 hem de günümüzdeki mevcut olan 1982 Anayasası tarafından aynen sürdürülmüştür. Ancak bu süreçte Meclisin görev süresinin ne zaman biteceği ve seçilecek olan yeni Meclisin de ne zaman yasama dönemine başlayacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda yeni seçilmiş olan Meclisin, yetkilerini tam olarak ne zaman kullanabileceğine dair zamanın tespit edilmesi, yasama faaliyetlerinin başlaması açısından büyük bir önem arz etmektedir¹⁶. 2007 yılına kadar 1982 Anayasası'nda seçimler beş yılda bir yapılmaktaydı. Ancak belirtilen Anayasaya değişikliği ile seçim süresi dört yıla düşürülmek suretiyle yeniden belirlenmiştir. Bunun demokrasi açısından olumlu yoksa olumsuz mu olduğu hususu, günümüzde halen ciddi bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Yukarıda yapılan açıklama bağlamında 2007'de yapılan Anayasa değişikliği yapılmadan önce Türkiye'de seçimler beş yılda bir yapılmaktaydı. Bu manada 1982 Anayasası'nın 2007'de değiştirilmeden önceki hali şu şekildedir: “*Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır*”¹⁷. Bu maddeden çok açık bir biçimde anlaşılabilirliği üzere 1982 Anayasasına göre Türkiye'de 2007'ye kadar genel seçimler beş yılda bir yapılmaktaydı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi, genel oyla, beş yıl için seçilen milletvekillerinden oluşmaktaydı¹⁸. Bu durum, demokrasi açısından da son derece olumlu bir olaydı. Yani demokrasinin bir gereği olarak seçimler beş yılda bir yenilenmekteydi. Ancak bu, daha sonra yeniden düzenlenmiştir.

¹⁵ Faruk Bilir, 'Yasama Dönemi ve Yasama Dönemi ile İlgili Sorunlar', Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 77, Yıl: 2008, ss. 191-213, s. 191.

¹⁶ Gökhan Dönmez, 'Türk Hukukunda Yeni Seçilen Meclisin Yetkilerini Ne Zaman Kullanmaya Başlayacağı Sorunu', İzmir Barosu Dergisi, Cilt: 83, Sayı: 3, Yıl: 2018, ss. 59-78, s. 60-61.

¹⁷ Resmi Gazete, 9 Kasım 1982, Sayı: 17863, s. 19.

¹⁸ Yılmaz Aliefendioğlu, 'Temsili Demokrasinin "Seçim" Ayağı', Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 60, Yıl: 2005, ss. 71-96, s. 74.

Bir üst paragrafta belirtildiği üzere 2007’de yapılan Anayasa değişikliğindeki en önemli hususlardan birisi, seçim süresin yeniden belirlenmiş olmasıdır. Bu bağlamda 1982 Anayasası’nın 77. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiş olan *Seçimler beş yılda bir yapılır* hükmü, genel seçimler dört yılda bir yapılır şeklinde değiştirilmiştir. Böylece Türkiye’de 1982 Anayasası’nın ilk halinde yer alan milletvekilli genel seçimlerinin beş yılda değil; dört yılda bir gerçekleştirilmesi şeklinde düzenleme yapılmış olmaktadır. Ancak burada her ne kadar milletvekili seçimleri dört yıl olarak yeniden düzenlenmişken; TBMM Başkanlık Divanının görev süresi iki artı üç yani beş yıl olarak kalmaya devam etmiştir¹⁹. Bu durumun, demokrasi açısından çelişkili bir durum yaratmış olduğu düşünülebilir. Ancak bu çelişkili durum, 2017’de yapılan Anayasa değişikliğiyle birlikte seçimlerin yeniden beş yılda bir yapılmasının kararlaştırılmasıyla birlikte ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Çelişkinin kaldırılmasının, Türkiye’de demokrasinin gelişimi açısından olumlu olduğu şeklinde düşünülebilir.

Seçimlerin beş yıldan dört yıla düşürülmesi hususuna Bülent Yavuz gibi bazı Anayasa hukukçuları olumsuz yaklaşmışken; bazıları da olumlu yaklaşmıştır. Bunlardan birisi, Cem Eroğul’dur. Eroğul’a göre dört yıllık dönem, *“Türkiye’de parlamentolu döneme geçildiği on dokuzuncu yüzyıldan beri bizim geleneğimizde var. Birçok noktada olduğu gibi, 12 Eylül darbesi, bu geleneği de yıktı. Şimdi buna dönülmüş olunuyordu”*²⁰. Yani Eroğul’a göre 2007 Anayasa değişikliği sonucunda seçim süresinin yeniden belirlenmiş olması, Türkiye’de Anayasadan darbe etkisinin çıkarılması ve demokrasinin uygulanması açısından olumlu bir durumdur.

B. Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesi

Erat’a göre *“Türkiye’de yakın dönemde, devlet başkanının halk tarafından seçilmesi şeklindeki başkanlık sistemine ait niteliğin, parlamenter rejimi benimsemiş olan Türkiye’de uygulanması başkanlık tartışmalarına hız kazandırmıştır. 2007’de Cumhurbaşkanı seçimi sürecinde toplantı yeter sayısı konusunda tartışma olmuş ve bu tartışmalar Anayasa Mahkemesi’nin “367 içtihadı” ile sonlanmıştır”*. Anılan tarihte Cumhuriyet mitingleri, 27 Nisan 2007 tarihli Genelkurmay Başkanlığı bildirisini, muhalefet-iktidar gerginliği gibi siyasi ve toplumsal krizlere ek olarak halk arasında *“367 Kararı”* olarak bilinen hukuksal kriz eklenince, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 367 sayısını bu-

¹⁹ Bülent Yavuz, ‘2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları’, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12 Sayı: 1, Yıl: 2008, ss. 1173-1214, s. 1175.

²⁰ Cem Eroğul, ‘Cumhurbaşkanı Seçimi Bunalımından Çıkarılabilecek Dersler’, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 62, Sayı: 3, Yıl: 2007, ss. 167-181, s. 167-181.

lamayan milletvekillerinin bir bölümü, Anavatan Partisi Genel Başkanı Erkan Mumcu'nun Cumhurbaşkanını halkın seçmesi önerisi doğrultusunda Meclise Anayasa değişikliği teklifi vermiştir²¹. Bu durumdan dolayı 2007'de 1982 Anayasası'nın Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile hükümet sistemini etkileyecek bir şekilde Anayasa değişikliği yapılması yoluna gidilmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı, bu yolla Türkiye'de demokrasinin çok daha güçleneceğine inanmıştır.

Yukarıda yapılan açıklama bağlamında “2007 yılında, Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesini sağlamak amacıyla, Anayasada bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. Anayasa değişikliğinin gündeme gelmesi ile birlikte, bu değişikliğin gerek rejimin işleyişi üzerinde yol açacağı muhtemel sorunlar ve gerekse Cumhurbaşkanının konumu üzerindeki etkileri tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar devam ederken, 6271 sayılı Cumhurbaşkanlığı Seçim Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, tartışılan bazı sorunlara açıklık getirildiği, ancak konu hakkındaki tartışmaların sürdüğü” görülmüştür²².

2007'de Anayasa değişikliği yapılmadan önce 1982 Anayasası'nın 79. maddesi şu şekildeydi:

“Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir merciye başvurulamaz. Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur²³”.

2007'de yapılan Anayasa değişikliğiyle 1982 Anayasası'nın yukarıda geçen 79. maddesinin ikinci fıkrasında geçen “seçim tutanaklarını” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanaklarını” ibaresi; son fıkrasında geçen “halkoyuna sunulması” ibaresinden sonra gelmek üzere, “Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi” ibaresi eklenmiştir²⁴. Böylece

²¹ Veysel Erat, 'Türkiye'de Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesinin Hükümet Sistemi Üzerine Etkileri', Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 25, Yıl: 2015, ss. 325-355, s. 344.

²² Mehmet Kahraman, 'Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesi ve Cumhurbaşkanlığı Seçim Kanunu', Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 23, Yıl: 2012, ss. 263-288, s. 263.

²³ Resmi Gazete, 9 Kasım 1982, Sayı: 17863, s. 19.

²⁴ Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 26564, s. 1.

Türk demokrasi tarihinde Kenan Evren'den sonra ikinci defa Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi sağlanmış oluyordu. Ayrıca demokrasi açısından bakıldığında bu değişiklikte birlikte Türkiye'de başkanlık sistemi tartışmaları daha sağlam bir zeminde tartışılmaya başlanmıştır. Ayrıca 1982 Anayasası'nda başından beri sürdürülen parlamenter sistemden sapma tartışmalarının şiddeti artmıştır. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilecek olması, hükümet sistemi olan yarı başkanlık sisteminin temel özellikleri arasındadır.

Yavuz'a göre Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini sağlayan 79. maddenin değiştirilmesi sonucunda "Anayasa'nın Yüksek Seçim Kurulu'nun görev alanının kapsamını düzenleyen bu maddeyle Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine ilişkin görev ve yetkilere de yer verilmiş oldu". Bu ilave, Anayasa'nın 101. ve 102. maddelerinde yapılan değişikliğin getirdiği bir zorunluluktan ve bu değişikliklerle 79. maddenin uyumlu hale getirilmesi amaçlanmıştır²⁵.

Gözler'e göre "2007 Anayasa Değişikliği, Cumhurbaşkanının doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesini öngörmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin On ikinci Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 10 Ağustos 2014 tarihinde halk tarafından seçilmiştir. Cumhurbaşkanının seçim usûlü itibarıyla, Türkiye'deki hükümet sistemi, 28 Ağustos 2014'ten sonra başkanlık hükümet sistemine benzer hâle gelmiştir. Anayasa değişikliği neticesinde 28 Ağustos 2014'ten sonra da Türkiye'de Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi karşısında sorumsuzdur. Ancak, yürütmenin ikinci kanadı olan Bakanlar Kurulu (Başbakan ve bakanlar) Türkiye Büyük Millet Meclisi karşısında sorumludur. Bu özellik bakımından hükümet sistemi parlamenter hükümet sistemine benzemektedir²⁶". Bu düzenlemeden sonra Türkiye'de hükümet sisteminin değiştirilmesi için de uygun ortam oluşmuş ve nihayetinde 2017'de parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçilmiştir.

Çolak ve Uzun'a göre 2007 Anayasa değişikliği ile birlikte yürütmenin başının halk tarafından seçilmesi, demokrasi açısından olumlu bir durumdur. Zira "2007 yılı Türkiye için dönüm noktası teşkil etmektedir. Hükümete yönelik darbe planlarının deşifre edilmesi, muhalefette bulunan kadroların 'Tehlikenin farkında mısınız' temalı demeç ve yayınları, 24 Nisan 2007'de Genelkurmay Başkanlığı'nın resmi internet sitesinden yayınlanan ve "e-muhtıra" olarak adlandırılan bildiri ve Cumhurbaşkanlığı seçimi krizi, 2007'yi önemli kılan gelişmeler olmuştur. Müdahale amacı taşıyan e-muhtiranın toplum ve siyaset mekanizmasında karşılık bulmaması, hükümet sisteminin bu sorundan

²⁵ Yavuz, s. 1173-1214.

²⁶ Kemal Gözler, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 30. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2025, s. 290.

etkilenmemesiyle sonuçlanmıştır”. Ancak Cumhurbaşkanı’nın seçilememesi, hükümet sistemi açısından ciddi sorunların yaşanmasına yol açmıştır²⁷. Bu nedenle bundan sonraki süreçte Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçilecek olması, olası tehdit ve engellemelerin de önüne geçerek demokrasinin zarar görmesi mutlak surette önlenmiş olunuyordu.

C. Parlamento Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

İşık’a göre “toplumsal düzenin kendi normal seyri içinde herhangi bir kesintiye uğramaksızın devam etmesi, yani; kısaca kamu düzeni dediğimiz olgunun sürdürülebilmesi, yasama erkini kullanan yasama organı tarafından yaratılan hukuk normları ile mümkün olmaktadır. İşte bu kamusal düzeni sağlayıcı hukuk normları da esas itibarıyla örgütsel/ yönetsel ve analitik bir karar verme süreci sonrasında ortaya çıkmaktadır. Yasama organının izlediği karar verme süreci söz konusu olduğu için; başta devlet erkleri arasındaki görev ve yetki bölüşümünü gösteren anayasa olmak üzere, ilgili yasalar ve yasama organlarının çalışma şartlarını düzenleyen içtüzükler, bu karar sürecinin nasıl bir yol izleyeceğini ve hangi aşamalardan oluşacağını ayrıntılı ve titiz bir biçimde düzenlemektedir²⁸”.

Keskinsoy ve Erdil’e göre “1982 Anayasası, 1961 Anayasası döneminde sık sık yaşanan, siyasal karar alma mekanizmalarındaki tıkanıklıkları giderme adına karar yeter sayısını 1961 Anayasası’ndan farklı olarak üye tam sayısının salt çoğunluğu şeklinde değil, daha kolay ulaşılabilecek bir sayı olan toplantıya katılanların salt çoğunluğu şeklinde düzenlemiştir. Madde gerekçesinde de aynı noktaya temas edilmiştir”. Bu tür bir düzenleme, doktrindeki ifadeyle -rasyonelleştirilmiş parlamentarizm- adına yapılan düzenlemedir²⁹. Bu durum, 1982 Anayasası’nın 96. maddesinin hem ilk halinde hem de 2007’de yeniden düzenlenmiş şeklinde yer almaktadır.

1982 Anayasası’nın parlamento toplantı ve karar yeter sayısı ile alakalı olan 96. maddesi şu şekildedir:

“Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz. Bakanlar Kurulu

²⁷ Çağrı D. Çolak / Abdullah Uzun, ‘Türk Siyasal Hayatında Başkanlık Sistemini Gündeme Getiren Liderler: Türkeş, Demirel, Özal ve Erdoğan’, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 50, Yıl: 2017, ss. 196-214, s. 203.

²⁸ Hüseyin Murat İşık, ‘Yasama Erkinde Karar Verme Süreci’, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8-9, Sayı: 8-9-10-11, Yıl: 2004, ss. 11-71, s. 30.

²⁹ Ömer Keskinsoy / Kürşat Erdil, ‘Salt Çoğunluk Kavramından Ne Anlaşılması Gerektiği Üzerine’, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 87, Yıl: 2010, ss. 434-441, s. 436-437.

üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılmadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir³⁰”.

2007 yılında yapılan Anayasa değişikliği neticesinde 96. maddenin birinci fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi, yapacağı seçimler dahil bütün işlerinde üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasada başkaca bir hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz³¹”.

Aliefendioğlu’na göre 1982 Anayasasında, “5678 Sayılı Kanun” ile yapılan düzenleme referanduma sunulmadan ve söz konusu kanun yürürlüğe girmeden önce On Birinci Cumhurbaşkanının seçimi eski maddedeki hükme göre yapılmaktaydı. 96. maddedeki değişiklikte birlikte bunda yeniden bir düzenleme yapılmıştır³². Bu bağlamda söz konusu değişikliğin meclisin yasama faaliyetlerinin daha düzgün bir şekilde yapılması ve toplantı yeter sayısının sağlanması konusundaki engellerin önüne geçilmiş olması açısından olumlu sonuçlar getirmiş olduğu düşünülebilir.

Ç. Cumhurbaşkanının Niteliği ve Tarafsızlığı

1982 Anayasası’nın 101. maddesinin ilk hali, parlamenter sistem gereği Cumhurbaşkanının Meclis tarafından seçilmesini öngörmekteydi. İlgili madde şu şekildedir:

“Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından yedi yıllık bir süre için seçilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından aday gösterilebilmesi, Meclis üye tamsayısının en az beşte birinin yazılı önerisiyle mümkündür³³”.

Bu maddeden açık bir biçimde anlaşılacağı üzere Cumhurbaşkanı 7 yıllığına Meclis tarafından seçilmektedir. Bu durum, 2007 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle beraber yeniden düzenlenmiştir.

³⁰ Resmi Gazete, 9 Kasım 1982, Sayı: 17863, s. 25.

³¹ Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 26564, s. 1.

³² Yılmaz Aliefendioğlu, ‘1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının Yürütme İçerisindeki Yeri, Seçimi ve Sorumsuzluğu, Yasama Dokunulmazlığı’, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 94, Yıl: 2011, ss. 329-358, s. 340. (1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı)

³³ Resmi Gazete, 9 Kasım 1982, Sayı: 17863, s. 26.

1982 Anayasası'nda 2007'de yapılan düzenlemeyle 101'inci maddenin, 7 Kasım 1982 tarihinde gerçekleştirilen halkoylaması sonucunda 9 Kasım 1982 tarihinde yürürlüğe giren ilk halinde “*Bir kimse, iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez*” hükmü yer almakta iken; parlamenter hükümet sistemi döneminde Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini temine yönelik 2007 tarihli Anayasa değişiklikleri kapsamında söz konusu maddede değişikliğe gidilmiştir. 31 Mayıs 2007 tarihli ve 5678 Sayılı Kanun'un 4. maddesiyle Anayasa'nın 101. maddesinin tamamı değiştirilmiş ve yeni 101. maddede söz konusu hüküm yerine “*Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir*” kuralına yer verilmiştir³⁴. 2007'de Anayasada yapılan söz konusu değişikliği belirten düzenleme, aşağıda açıklamalı olarak gösterilmiştir.

Söz konusu maddenin devamı şu şekildedir:

“Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. Cumhurbaşkanlığına Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişkisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer³⁵”.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere Cumhurbaşkanının tarafsızlığı sistem ve demokrasi açısından ciddi anlamda büyük bir önem arz etmektedir. 2007'de yapılan değişiklik gibi 2017'de de 1982 Anayasası'nda yapılan değişiklik sonucu Cumhurbaşkanları tarafından söz konusu tarafsızlık sağlanmazsa hükümet ile birlikte partisi ile ilişkisi kesilmeyen Cumhurbaşkanı, bu yolla Yasama karşısında Yürütmeyi çok daha güçlü bir duruma getirebilir. Buna karşın hükümet ile uyumlu olmayan bir Cumhurbaşkanı ise devlet yönetiminde ciddi sorunların yaşanmasına sebep olabilir. Bu nedenle hükümet sistemi hakkında yapılan tartışmalarda yeni sistemin getirdikleri parlamenter sistemden bir sapma olarak görülmüştür³⁶. Ancak söz konusu sorunlar 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonucu Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçilmekle önlenmiş olunmaktadır.

³⁴ Mustafa Şentop, 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde İki Defadan Fazla Cumhurbaşkanı Seçilememeye Kuralı - 2', İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt: 81, Sayı: 1, Yıl: 2023, ss. 165-225.

³⁵ Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 265649, s. 1.

³⁶ İrem Şahin, 2007 Anayasa Değişikliği Sonrasında Türkiye'de Hükümet Sistemi Arayışları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim Tarihi: 10.10.2025), s. 72.

Esasında 101. maddenin değiştirilmesiyle birlikte 2014'te yapılan seçimlerde Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesiyle birlikte Türkiye'de adeta "Yarı Başkanlık Sistemi" olarak adlandırılan hükümet sistemine geçilmesinin önü açılmaktaydı. Ancak bu durum, 2017'de yapılan Anayasa değişikliği neticesi Cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesine kadar konuya ilişkin birtakım tartışmaların ve sorunların yaşanmasına sebep olmuştur³⁷. Yani 2017 yılına kadar Cumhurbaşkanlığının seçimiyle ilgili tartışmalar devam etmiş ve 2017'de parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı sistemine geçişle birlikte sorun çözüme kavuşmuştur. Ancak bu konu üzerinde farklı şekillerde tartışma yapılmasına devam edilmektedir. Yani Türkiye'de bu konudaki tartışmaların ve sorunların bittiği söylenemez.

D. Cumhurbaşkanlığı Seçimi

1982 Anayasası'nın ilk halinde 1961 Anayasası'nda olduğu gibi parlamenter sistem yer almakta olup; anayasanın genelinde söz konusu sistemin bütün etkileri görülmektedir. Ancak 1961 Anayasası'nın aksine 1982 Anayasası'nda yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanının yetkileri son derece fazladır. 2007 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, bu durumu daha da kuvvetlendirmiştir. Yani Cumhurbaşkanı eskisine oranla çok daha yetkili bir hale gelmiştir³⁸. Esasında 102. maddedeki değişiklik, bu durumu çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Gedik'e göre toplantı ve karar yeter sayısını düzenleyen "Anayasa'nın 96. maddesi ile 102. maddede cumhurbaşkanının seçimini özel olarak düzenlediği toplantı karar yeter sayısının arasındaki bağlantının farklı yorumlarından kaynaklandığını ileri süren yazarlara göre 102. maddenin cumhurbaşkanı seçimi bakımından 96. maddedeki toplantı karar sayısına ilişkin genel kurala istisna getirdiği düşünülmektedir. Meseleye mantık çerçevesinde bakılırsa ilk 2 turda 367 oy aranan bir seçimin 184 vekilin katılımıyla yapılabileceğinin tutarlılığı yoktur³⁹". Bu süreç, 2007 Anayasa değişikliğiyle tamamen yeni bir şekle kavuşturulmuştur.

³⁷ Gülnihal Ahter Yakacak, Hükümet Sistemlerinde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim Tarihi: 10.10.2025), s. 109.

³⁸ Şenol Coşkun / Şevki Davut, 'Cumhurbaşkanının Seçimi, Yetkileri ve Görevleri Açısından Türkiye ve Fransa'nın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi', Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı: 3, Yıl: 2013, ss. 182-229, s. 184.

³⁹ Ömer Gedik, 'Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Siyasal Rejim Üzerindeki Yansımaları', Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 3-4, Yıl: 2013, ss. 27-72, s. 49.

Yukarıda anlatılan durum bağlamında 2007’de yapılan Anayasa değişikliğiyle birlikte 102. madde şu şekilde değiştirilmiştir:

“Cumhurbaşkanı seçimi, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde; makamın herhangi bir sebeple boşalması halinde ise boşalmayı takip eden altmış gün içinde tamamlanır. Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilmiş olur.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur. Cumhurbaşkanı göreve başlayınca kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanının görevi devam eder. Cumhurbaşkanlığı seçimi-ne ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir⁴⁰”.

102. maddenin değiştirilmesiyle birlikte çok açık bir biçimde görülebileceği üzere Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmektedir. Bu, Türkiye’de demokrasinin gelişimi ve başkanlık tipi hükümet sistemine geçişin de çok önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Esasında söz konusu değişikliklerle birlikte 1924 yılından beri Cumhurbaşkanının Meclis tarafından seçilmesi sistemine son verilmiştir. Ayrıca genel seçimlerde tek dereceli seçim sisteminin gereği olarak milletvekillerini doğrudan seçebilen halk, artık Cumhurbaşkanı’na da doğrudan seçme hakkına sahip durumuna gelmiştir. Bu, tabii ki Türkiye’de demokrasinin gerçek anlamda iyileşme göstermesi açısından olumlu bir gelişme olmuştur.

Netice itibarıyla bu maddelerde yapılan değişiklikler sonucu, Türkiye Cumhuriyeti demokrasi açısından bambaşka bir sürece doğru ilerlemeye başlamıştır. Yapılan değişikliklerle Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı, Türkiye için hükümet sistemi olarak parlamenter sistemden yarı başkanlık hatta başkanlık sistemine doğru geçiş planları yaptığını çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla söz konusu 101 ve 102. maddelerdeki değişiklikler; bu, yapılmaya çalışılmıştır.

⁴⁰ Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 265649, s. 1.

E. Anayasaya Geçici 18 ve 19. Maddelerin Eklenmesi

31 Mayıs 2007 tarihinde Anayasa’da yapılan düzenleme neticesi geçici 18. ve 19. maddeler, 1982 Anayasası’na eklenmiştir. Ancak Ekim 2007’de yapılan değişiklikle geçici 18. ve 19. maddeler Anayasadan çıkartılmıştır⁴¹. Burada konuya açıklık getirmek ve 2007 Anayasa değişikliklerinin neler getirdiğini ortaya koymak amacıyla her iki geçici madde de değerlendirmeye tabi tutulmuştur. 1982 Anayasası’na eklenen geçici 18. madde şudur:

“Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67. maddesinin son fıkrası, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılabilmesi için; çıkarılması gereken kanun hükümleri ile seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler bakımından dikkate alınmaz⁴²”.

Görüldüğü üzere Anayasaya eklenen geçici 18. madde, Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgilidir.

Esasında Halkoylamasına sunulan 5678 sayılı Kanunda On birinci Cumhurbaşkanının referandum neticesinde halk tarafından seçilmesini öngören maddelerin herhangi bir hukuksal soruna yol açmamaları için 5678 Sayılı Kanunu’nun 2. maddesi referandumdan hemen önce yürürlükten kaldırılmıştır. Buna bağlı olarak Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini düzenleyen maddelerle ilgili olarak geçici 18 ve 19. maddeler, 1982 Anayasası’na eklenmiştir. Bütün bu kanuni düzenlemelerin ardından 21 Ekim 2007’de gerçekleştirilen halk oylaması neticesinde Cumhurbaşkanının görev süresi 7 yıldan 5 yıla düşürülmek suretiyle yeniden düzenlenmiştir.

Aliefendioğlu’na göre Anayasaya eklenen geçici madde 18 ile Anayasasının 67. maddesinin son fıkrasının, Cumhurbaşkanı seçimlerin yapılabilmesi için; çıkarılması gereken yasa hükümleri ile seçim yasalarında yapılacak değişiklikler açısından dikkate alınmayacağı hükmü getirilmiş, böylece, “*Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz*” hükmü bertaraf edilmiştir⁴³. Bu da, çok açık bir biçimde Türkiye Cumhuriyeti On birinci Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün seçilmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmıştır.

Küçüksüslü’ye göre söz konusu geçici 18. maddenin konuluş amacı, Anayasa Komisyonu tutanaklarında, “*Yasama yetkisini elinde bulunduran erk ve hatta egemen çoğunluk, izleyen seçimlerde kendi lehine sonuç doğuracak yasa*

⁴¹ Fethi Kılıç / Nurhan Yalçın Atalay, ‘1982 Anayasasında 2010 Tarihine Kadar Yapılan Değişiklikler’, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 5, Yıl: 2023, ss. 691-700, s. 697.

⁴² Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 265649, s. 1.

⁴³ Aliefendioğlu, 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı, s. 357.

modellemesinde bulunabilir. Özellikle seçim dönemine yaklaşılan zamanda -süreçte- yükselen hararet, kendi yararına modelleme niyetlerini doruğa çıkarabilir.” şeklinde endişeler dile getirilmiştir. “Bu nedenle, başlangıçta iki yıl olarak düzenlenen; sonrasında iki yıl çok bulunarak bir yıla indirilen bir soğutma süresi öngörülerek düzenleme son şeklini almıştır. Başka bir anlatımla, seçim kanunlarında yapılan değişiklikler; yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl askıdadır. Bunun yerine değişiklikten önceki norm uygulanacaktır. Bir yıl sonra, askıda olan norm yürürlüğe girecek; eski norm ilga olacaktır⁴⁴”. Bu da yapılacak olan ilk seçimde seçilmesi muhtemel olan Abdullah Gül’ün önünü açmıştır. Esasında bunun demokrasi açısından olumlu ya da olumsuz neticeler doğurduğu sorunu, halen ciddi anlamda tartışmalıdır.

Anayasa’da 5678 sayılı kanunun 6. maddesi ile yapılan değişiklik pake-tinde geçici 19. maddeye de yer verilmiştir. Buna göre, “On birinci Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk tur oylaması, bu Kanunun Resmi Gazetede yayımını takip eden kırkıncı günden sonraki ilk Pazar günü, ikinci tur oylaması ise ilk tur oylamayı takip eden ikinci Pazar günü yapılır⁴⁵”.

Yukarıda yapılan açıklama bağlamında Anayasaya eklenen 19. madde şu şekildedir:

“Anayasanın 101 inci maddesi uyarınca gösterilen adaylar, yazılı muvafakatları ve Anayasanın değişik 101 inci maddesindeki şartları ihtiva eden ve diğer ilgili belgelerle birlikte ilk tur oylama tarihinden otuz gün önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına başvururlar. Adayların başvurularında eksik bilgi ve belgelerin tespit edilmesi halinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından, eksikliklerin giderilmesi için üç günlük kesin süre verilir. Bu süre içinde eksikliklerin giderilmemesi halinde adaylar, kendiliğinden adaylıktan çekilmiş sayılırlar”. “Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Anayasanın 101 inci maddesinde belirtilen nitelikleri taşıdıkları anlaşılan adaylara ilişkin kesin liste iki gün içinde ilan edilir ve Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Cumhurbaşkanı adayı gösterilen kamu görevlisi, aday gösterildiği tarihten itibaren görevinden ayrılmış sayılır. Görevinden ayrılan kamu görevlisinin Cumhurbaşkanı seçilememesi halinde görevine geri dönmesi konusunda ilgili kanun hükümleri uygulanır”. “Birinci tur seçim sonuçlarının kesinleşmesinden ikinci tur oylamanın sonuçlanmasına kadar; ikinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin ölümü veya seçilme yeterliğini kaybetmesi halinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın

⁴⁴ Şahin Küçüksüslü, ‘Anayasa’nın 67. Maddesi Karşısında Seçim Kanunlarındaki Değişikliklerin Uygulanması Sorunu’, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 81, Sayı: 2, Yıl: 2023, ss. 321-324, s. 322.

⁴⁵ Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 265649, s. 1.

birinci oylamadaki oy sıralaması esas alınarak sıradaki adayla doldurulması suretiyle yapılır. İkinci oylamaya tek adayın kalması halinde, bu oylama referandum şeklinde yapılır. Aday, geçerli oyların çoğunluğunu aldığı takdirde Cumhurbaşkanı seçilmiş olur⁴⁶⁷⁷.

Yavuz'a göre Anayasaya eklenen bu geçici madde ile 11. Cumhurbaşkanının halk tarafından nasıl seçileceği ayrıntıları ile işlenmiştir. Bu anayasa değişikliğinin mecliste görüşüldüğü dönemde, 11. Cumhurbaşkanı seçilemediği için, görev süresi dolduğu halde 10. Cumhurbaşkanı görevini sürdürmekte idi. 11. Cumhurbaşkanının seçilmesine ilişkin takvimin nasıl olacağı, halk tarafından 11. Cumhurbaşkanının nasıl seçileceği, seçimlerde hangi kanun hükümlerine göre hareket edileceği noktasında belirsizlikler bulunmaktaydı. Bu geçici madde ile söz konusu belirsizlikler giderilmeye çalışılmıştır⁴⁷. Bunun da halkoylamasına olumlu etki ettiği ve halkın Anayasa değişikliğini kabul etmesinde önemli bir etken olduğu kanaatindeyiz.

SONUÇ

Türk Anayasa Tarihinde 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi sonucu hazırlanan ve Türkiye'nin en uzun ömürlü Anayasası olan 1982 Anayasası, kabul edildiği tarih olan 7 Kasım 1982 tarihinden bugüne kadar birçok kez değişikliğe uğramıştır. Toplam 19 kez değişikliğe uğrayan 1982 Anayasası'nın bazı maddeleri de halk oylaması sonucu değiştirilmiştir. 2007 tarihli Anayasa değişikliği de tıpkı 2017'de yapıldığı gibi Mecliste hazırlandıktan sonra Cumhurbaşkanı tarafından referanduma götürülmüş ve 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan referandum sonucu yaklaşık olarak %69 evet oyu ile kabul edilmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler bağlamında 1982 Anayasası'nın 14. Değişikliği 31 Mayıs 2007 tarihinde TBMM'de yapılan oylama neticesi oy çokluğuyla kabul edilmiş ve Anayasanın 77, 79, 96, 101 ve 102. maddeleri değiştirilmiş ve Anayasaya geçici olan 18 ve 19. maddeler eklenmiştir. Bu değişiklikler neticesinde milletvekili genel seçimlerinin beş yılda bir değil dört yılda bir yapılması kararlaştırılmış ve Yüksek Seçim Kurulu'nun görevleri arasına Cumhurbaşkanlığı seçimleri de dahil edilmiştir.

Yukarıda verilen değişiklik dışında 2007 Anayasa değişikliğinin getirmiş olduğu en önemli düzenleme, şüphesiz ki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin olmuştur. Zira bu değişiklik sonucu, Türkiye'de Cumhurbaşkanlarının Meclis tarafından seçilmesi geleneğine son verilmiş ve Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine imkan veren sisteme geçiş yapılmıştır. Ayrıca

⁴⁶ Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 265649, s. 1.

⁴⁷ Yavuz, s. 1178.

1982 Anayasası'nın ilk halinde yer alan Cumhurbaşkanlarının yedi yıllığına ve sadece bir defa seçilmesine olanak veren madde değiştirilmiştir. Bunun yerine Cumhurbaşkanlarının 5+5 olmak üzere iki defa seçilebilmesini sağlayan sisteme geçilmiştir. Bu nedenle 2007 Anayasa değişiklikleri son derece önemlidir.

2007 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonucu ilk olarak 2014 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimleri sonucu Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Yeni Cumhurbaşkanının seçilmesinden sonra Türkiye'de hükümet sistemi tartışmaları başlamış ve bu tartışmalar 2017 yılına kadar devam etmiştir. Zira 2017'de yapılan Anayasa değişikliği sonucu Türkiye'de parlamenter rejimden Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçilmiştir. Bu süreci başlatan şey ise Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini sağlayan 2007 Anayasa değişikliği olmuştur. Netice itibarıyla 2007'de yapılan Anayasa değişikliği, Türkiye'de hükümet sisteminin değişmesinin yolunu açmış ve parlamenter sistemden vazgeçilerek Cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş için gerekli koşulları oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz, ‘Temsili Demokrasinin “Seçim” Ayağı’, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 60, Yıl: 2005, ss. 71-96.
- ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz, ‘1982 Anayasasında Cumhurbaşkanının Yürütme İçerisindeki Yeri, Seçimi ve Sorumsuzluğu, Yasama Dokunulmazlığı’, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 24 Sayı: 94, Yıl: 2011, ss. 329-358.
- BİLİR, Faruk, ‘Yasama Dönemi ve Yasama Dönemi ile İlgili Sorunlar’, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 77, Yıl: 2008, ss. 191-213.
- COŞKUN, Şenol / DAVUT, Şevki, ‘Cumhurbaşkanının Seçimi, Yetkileri ve Görevleri Açısından Türkiye ve Fransa’nın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi’, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı: 3, Yıl: 2013, ss. 182-229.
- ÇOLAK, Çağrı D. / UZUN, Abdullah, ‘Türk Siyasal Hayatında Başkanlık Sistemini Gündeme Getiren Liderler: Türkeş, Demirel, Özal ve Erdoğan’, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 50, Yıl: 2017, ss. 196-214.
- DÖNMEZ, Gökhan, ‘Türk Hukukunda Yeni Seçilen Meclisin Yetkilerini Ne Zaman Kullanmaya Başlayacağı Sorunu’, İzmir Barosu Dergisi, Cilt: 83 Sayı: 3, Yıl: 2018, ss. 59-78.
- ERAT, Veysel, ‘Türkiye’de Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesinin Hükümet Sistemi Üzerine Etkileri’, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 25, Yıl: 2015, ss. 325-355.
- EROĞUL, Cem, ‘Cumhurbaşkanı Seçimi Bunalımından Çıkarılabilecek Dersler’, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 62, Sayı: 3, Yıl: 2007, ss. 167-181.
- FALUS, Orsolya, About a Result of Globalization in Hungarian Fundamental Law, In: András, István; Rajcsányi-Molnár, Mónika (szerk.) East West Cohesion III: Strategic study volumes Subotica, Szerbia: Cikos Stampa (2019) 332 p. pp. 20-26.
- GEDİK, Ömer, ‘Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Siyasal Rejim Üzerindeki Yansımaları’, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 3-4, Yıl: 2013, ss. 27-72.
- GÖZLER, Kemal, ‘Halkoylamasıyla Kabul Edilen Anayasa Değişikliği Kanunlarının Resmî Gazetede Yayımlanması Sorunu’, Yasama Dergisi, Sayı: 7, Yıl: 2007, ss. 5-17.
- GÖZLER, Kemal, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 30. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2025.
- GÖZLER, Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, 17. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2025.
- GÖZLER, Kemal, Halkoylamasına Sunulan Anayasa Değişikliği Kanunlarında Halkoylamasından Önce Değişiklik Yapılabilir Mi? <https://www.anayasa.gen.tr/halkoylamasindan-once.htm> (Erişim Tarihi: 15.10.2025).

- IŞIK, Hüseyin Murat, ‘Yasama Erkinde Karar Verme Süreci’, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 8-9, Sayı: 8-9-10-11, Yıl: 2004, ss. 11-71.
- KAHRAMAN, Mehmet, ‘Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçilmesi ve Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu’, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 23, Yıl: 2012, ss. 263-288.
- KANADOĞLU, Osman Korkut / DUYGUN, Ahmet Mert, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, 4. Baskı, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2025.
- KESKİNSOY, Ömer / ERDİL, Kürşat, ‘Salt Çoğunluk Kavramından Ne Anlaşılması Gerektiği Üzerine’, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 87, Yıl: 2010, ss. 434-441.
- KILIÇ, Fethi / YALÇIN ATALAY, Nurhan, ‘1982 Anayasasında 2010 Tarihine Kadar Yapılan Değişiklikler’, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 5, Yıl: 2023, ss. 691-700.
- KÖSE, Resül, FALUS, Orsolya and CZUKOR, Kristóf ‘From the 1961 constitution to the present day social services in Türkiye’, Civil Szemle, Special Issue: 7, 2023, ss. 95-106.
- KUBALI, Hüseyin Nail, Anayasa Hukuku Dersleri, Kutulmuş Matbaası, İstanbul, 1971.
- KÜÇÜKSÜSLÜ, Şahin, ‘Anayasa’nın 67. Maddesi Karşısında Seçim Kanunlarındaki Değişikliklerin Uygulanması Sorunu’, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 81, Sayı: 2, Yıl: 2023, ss. 321-324.
- MENEK, Abdullah, ‘367 Garabeti ve 2007 Referandumunu’, Şehir ve İrfan Dergisi, Sayı: 4, Yıl: 2007, ss. 118-127.
- ÖZBUDUN, Ergun, Türkiye’nin Parlamenter Sistem Tecrübesi, Ankara Enstitüsü, Ankara, 2022. <https://www.ankaraenstitusu.org/turkiyenin-parlamenter-sistem-tecrubesi/> (Erişim Tarihi: 15.10.2025).
- PARLA, Taha, Türkiye’de Anayasalar, 5. Baskı, Metis Yayınevi, İstanbul, 2024.
- Resmi Gazete, 16 Haziran 2007, Sayı: 26564.
- Resmi Gazete, 9 Kasım 1982, Sayı: 17863.
- SOYSAL, Mümtaz, 100 Soruda Anayasanın Anlamı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1979.
- ŞAHİN, İrem, 2007 Anayasa Değişikliği Sonrasında Türkiye’de Hükümet Sistemi Arayışları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSoruSonucYeni.jsp> (Erişim Tarihi: 10.10.2025).
- ŞENTOP, Mustafa, ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde İki Defadan Fazla Cumhurbaşkanı Seçilememe Kuralı - 2’, İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt: 81, Sayı: 1, Yıl: 2023, ss. 165-225.
- TUNÇ, Bilal, ‘Türk Anayasa Tarihinde 1961 Anayasası’nın Yeri ve Önemi’, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 17, Sayı: 67, Yıl: 2020, ss. 657-692.

- TUNÇ, Bilal, Türk Anayasa Tarihi ve Anayasaların Nitelikleri, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2023.
- TUNÇ, Bilal / YILDIRIM, Sefa, 'An Analysis of the Amendments to the Constitution of the Republic of Turkey in 2004 within the Framework of the European Union Acquis', Contemporary Readings in Law and Social Justice, Cilt: 17, Sayı: 1, Yıl: 2025, ss. 595-609.
- YAKACAK, Gülnihal Ahter, Hükümet Sistemlerinde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim Tarihi: 10.10.2025).
- YAVUZ, Bülent, '2007 Anayasa Değişikliğinin Doğurduğu Tereddütler ve Çözüm Yolları', Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 1, Yıl: 2008, ss. 1173-1214.